

Bijlage 9

To monitor or not that's (no longer) the question

A. de Ruiter¹

Inhoud

In dit artikel geeft de auteur, naast het wettelijk kader en de uitleg daarvan door de toezichthouder, een overzicht van de begrippen rondom monitoring en filtering van cliënten en transacties. Doel is om te komen tot een uniforme benoeming van de begrippen en het creëren van een level playing field.

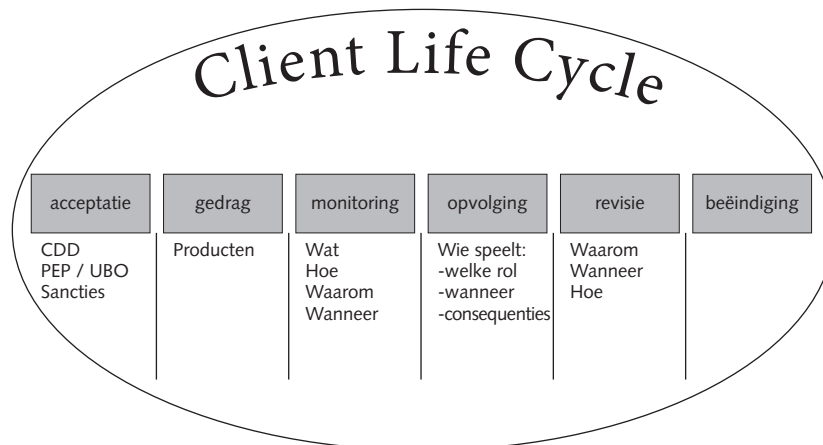
Inleiding

Monitoring is, in tegenstelling tot een vaak gehoorde uitleg, geen op zichzelf staande activiteit die de financiële instellingen door de overheid wordt opgedrongen, die handen vol geld kost en uiteindelijk niets oplevert. Monitoring is een wezenlijk onderdeel geworden van het risicomanagement van de financiële instelling. Klantacceptatie en vooral het daarop volgende 'ken uw cliënt' is zonder filtering en monitoring in het retailen commercial bankingsegment nagenoeg niet meer uitvoerbaar.

¹ A. de Ruiter is directeur/eigenaar van Crown Legal & Forensic Support BV en was voorheen werkzaam als hoofd van de afdeling Integrity Services van Fortis Bank.

To monitor or not that's (no longer) the question

Monitoring is een onlosmakelijk onderdeel geworden van de client life cycle².

Vooral de vraag waarom en op welke wijze de cliënt gebruik maakt van de faciliteiten van de financiële instelling, bepaalt in hoeverre een voortzetting of aanpassing van de relatie wenselijk dan wel noodzakelijk is. Elk resultaat van monitoring heeft effect op de relatie met de cliënt, op welke wijze dan ook. In dit artikel wordt niet ingegaan op de mogelijkheden en onmogelijkheden van de aanpassing van de relatie van een financiële instelling met een cliënt of op de valkuilen bij het beëindigen van de relatie met een cliënt. Dit artikel beperkt zich tot filteren en monitoren, waarbij eerst een schets van het wettelijk kader wordt gegeven waarna de begrippen filtering en monitoring worden uitgewerkt.

Wettelijk kader

Op de internetsite van De Nederlandsche Bank (hierna: DNB) wordt ten aanzien van monitoring en review van cliënten bij artikel 14 van het Besluit prudentiële regels Wft de volgende toelichting gegeven:

‘De normen met betrekking tot Customer Due Diligence (‘ken uw cliënt’ hierna: CDD) hangen nauw samen met de bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering. De normen zijn echter ook relevant voor de integere bedrijfsvoering van financiële ondernemingen; door een goed zicht op de eigen cliënten te houden én geen relaties aan te knopen met personen die het vertrouwen in de financiële onderneming kunnen schaden, kan voorkomen worden dat de integriteit van een financiële onderneming in gevaar komt. Verder is CDD een belangrijk onderdeel van het risicomangement.’

² Onder Client Life Cycle wordt hier verstaan: het totale proces van ‘prospect’ tot en met beëindiging van de relatie.

De richtlijn nr. 2005/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2005 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme is in werking getreden.³ Deze richtlijn bevat enkele belangrijke wijzigingen op het gebied van CDD. Hoewel de formulering is aangepast, beogen de huidige artikelen met betrekking tot CDD materieel geen wijziging ten opzichte van de bepalingen uit het Besluit integere bedrijfsvoering kredietinstellingen en verzekeraars en de Regeling CDD kredietinstellingen en verzekeraars van DNB.⁴

Het Basel Committee on Banking Supervision, heeft in 2001 normen geformuleerd die banken als leidraad kunnen gebruiken bij het opstellen van beleid met betrekking tot CDD. Deze normen zijn in 2003 verduidelijkt met het opstellen van de 'General Guide to Account Opening and Customer Identification'. Naast de normen van het Basel Committee heeft de International Association of Insurance Supervisors (IAIS) normen geformuleerd die verzekeraars kunnen gebruiken bij het opstellen van beleid met betrekking tot CDD. Deze normen zijn in januari 2002 neergelegd in de 'Anti-Money Laundering Guidance Notes'.

CDD valt uiteen in vier belangrijke onderdelen: (i) de acceptatie van cliënten; (ii) de identificatie en verificatie van cliënten; (iii) monitoring en review van cliënten, rekeningen en transacties en (iv) risicomanagement.

Cliëntacceptatie

Banken en verzekeraars dienen ten aanzien van de acceptatie van cliënten te beschikken over een adequaat beleid. Belangrijk hierbij is dat de financiële onderneming een verdeling maakt van het cliëntenbestand in verscheidene risicocategorieën op basis van risico's die met de cliënt in kwestie samenhangen en risico's die met de producten of diensten samenhangen. Voor de verschillende risicocategorieën gelden verschillende procedures met betrekking tot de acceptatie. Bij de feitelijke beoordeling of een bepaalde cliënt wel of niet geaccepteerd wordt, spelen de bovengenoemde elementen uiteraard een rol bij de risico-inschatting. Een financiële onderneming gaat in ieder geval niet over tot acceptatie van een cliënt indien diens identiteit niet afdoende is vastgesteld conform de procedures en maatregelen.

Identificatie en verificatie

Identificatie is de eerste stap om de cliënt te leren kennen. In het kader van de strijd tegen witwassen en terrorismefinanciering, én ter bevordering van de integere uitoefening van het bedrijf wordt het wenselijk geacht verder te gaan dan het vaststellen en verifiëren van de identiteit van de betrokkenen. Daarom is de verplichting opgenomen om ook de

³ PbEU, L 309) (derde richtlijn witwassen).

⁴ Stcrt. 2003, 248.

To monitor or not that's (no longer) the question

achtergrond van de cliënt te onderzoeken. Afhankelijk van het risico moeten meer gegevens van personen of entiteiten worden geverifieerd. Bij het witwassen van geld wordt vaak gebruik gemaakt van allerlei constructies om de ware herkomst van het geld (of andere waarden) te verhullen. Voor een correct beeld en een goed begrip van een transactie is het derhalve van belang dat de financiële onderneming weet wie de uiteindelijk belanghebbende is van de transactie in kwestie.

Monitoring en review

Het is van belang dat de financiële onderneming periodiek toetst of de situatie van de cliënt na het moment van acceptatie veranderd is (voldoet de cliënt nog steeds aan het risicoprofiel?). Financiële ondernemingen kunnen immers alleen de ongebruikelijke transacties opmerken als ze een goed beeld hebben van het gedrag van de betreffende cliënt. Indien uit bepaalde transacties blijkt dat de cliënt afwijkt van zijn normale gedrag of afwijkt van het profiel zoals dat was ten tijde van het begin van de relatie met de financiële onderneming (bijvoorbeeld transacties die economisch of commercieel gezien niet logisch zijn/het op grote schaal afkopen van verzekeringen), dient de financiële onderneming na te gaan welke risico's dit eventueel met zich meebrengt. De frequentie en diepgang van een dergelijke review hangen af van de risicosituatie van de cliënt. Uitgangspunt blijft echter dat er binnen de financiële onderneming een integraal inzicht bestaat in de situatie van de cliënt.

Bij de hierboven genoemde onderdelen is het van belang dat procedures en maatregelen zijn toegesneden op de onderscheiden risicogroepen en dat bij een groep met een hoger risico scherpere procedures en maatregelen van kracht zijn dan bij een groep met een lager risico.

In het beleid betreffende CDD dient de financiële onderneming de nodige aandacht te besteden aan het vastleggen van het besluitvormingsproces aangaande cliëntacceptatie, identificatie en voortdurende monitoring en review. Dergelijke gegevens dienen, net als op basis van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (hierna Wwft), vijf jaar bewaard te worden na de dienstverlening of beëindiging van de relatie. Het kan immers voorkomen dat gedurende de relatie het noodzakelijk blijkt om gegevens te verstrekken aan het Meldpunt ongebruikelijke transacties of justitiële autoriteiten. De wijze van vastlegging dient zodanig te zijn ingericht dat kan worden nagegaan op grond van welke overwegingen en welke documenten een besluit is genomen.

In de niet meer van kracht zijnde Regeling CDD kredietinstellingen en verzekeraars stond in artikel 5 een heldere beschrijving van de verplichtingen:

De instelling beschikt over organisatorische en administratieve procedures en maatregelen ter zake van de analyse van gegevens van cliënten, mede in relatie tot de door de cliënt afgenomen producten of diensten, en ter zake van de detectie van afwijkende transactiepatronen.

In de toelichting bij artikel 21 van het Besluit Gedragstoezicht financiële ondernemingen Wft stelt DNB:

- Het in het vierde lid bepaalde betreft het monitoren en review van deelnemers. Het is van belang dat de beleggingsinstelling toetst of de situatie en het risicoprofiel van de deelnemer na het moment van acceptatie veranderd is, aan de hand van analyse van gegevens van deelnemers en detectie van afwijkende transactiepatronen. Een integraal inzicht in de situatie van een deelnemer is noodzakelijk voor het opmerken van afwijkend (transactie)gedrag.
- De frequentie en diepgang van het bovengenoemde hangt af van de risicosituatie van de deelnemer. In het beleid betreffende CDD dient de beleggingsinstelling de nodige aandacht te besteden aan het vastleggen van het besluitvormingsproces aangaande acceptatie van deelnemers, identificatie en voortdurende monitoring en review. Dergelijke gegevens dienen, net als op basis van de Wid, vijf jaar bewaard te worden na de dienstverlening of beëindiging van de relatie.

In de tekst van het hierboven aangehaalde artikel 21 en ook artikel 3 van de Wwft wordt het woord 'monitoren' niet gebruikt zoals bijvoorbeeld in de Regeling CDD kredietinstellingen en verzekeraars. De wetgever spreekt echter wel over 'voortdurende controle':

Artikel 3 Wwft:

1. Een instelling verricht ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme cliëntenonderzoek.
2. Het cliëntenonderzoek stelt de instelling in staat om:
 - d. voor zover mogelijk, een voortdurende controle op de zakelijke relatie en de tijdens de duur van deze relatie verrichte transacties uit te voeren, teneinde te verzekeren dat deze overeenkomen met de kennis die de instelling heeft van de cliënt en van zijn risicoprofiel, met in voorkomend geval een onderzoek naar de bron van het vermogen.

In de praktijk vertaalt de toezichthouder in haar controle van de financiële instelling de 'voortdurende controle' in 'de inrichting van het monitoringsinstrument'.

Naar verwachting zal bij het verschijnen van dit jaarboek een voornemen van de Minister van Financiën zijn omgezet in een leidraad (zie onderstaand nieuwsbericht van het Ministerie van Financiën) waarin 'voortdurende controle' wordt vertaald in 'monitoringsverplichting'.

Ontwikkeling leidraad Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft)

Nieuwsbericht | 25-08-2010 | Integriteit

De komende maanden wordt er gewerkt aan het opstellen van een leidraad voor de uitvoering van de verplichtingen zoals vastgelegd in de Wwft. Doel is om deze begin 2011 gereed te hebben. Iedere toezichthouder ontwikkelt een specifieke leidraad voor de onder haar toezicht gestelden. Dit gebeurt in overleg met de relevante branche-organisaties en met het ministerie van Financiën.

Dit jaar wordt Nederland geëvalueerd in het kader van de Financial Action Task Force (FATF). Beoordeeld wordt in hoeverre Nederland voldoet aan de 40 aanbevelingen ter bestrijding van witwassen en de 9 aanbevelingen ter bestrijding van terrorismefinanciering die de FATF heeft opgesteld. In februari 2011 wordt het evaluatierapport van Nederland behandeld in de plenaire vergadering van de FATF.

Onderwerpen leidraad (guidance)

Het is van belang om guidance te ontwikkelen ten aanzien van de uitvoering van de verplichtingen neergelegd in de Wwft. Meer specifiek zal de guidance antwoord moeten geven op, bijvoorbeeld, onderstaande vragen:

- Wat is het doel van de Wwft?
- Waar bestaat het cliëntenonderzoek uit?
- Wat zijn voorbeelden van hoog risico situaties en wat zijn voorbeelden van extra maatregelen die dan getroffen kunnen worden?
- Hoe kan uitvoering gegeven worden aan de monitorverplichting?

In hoeverre de voorgestelde 'leidraad' een verbetering zal blijken te zijn, is nu de vraag. Het risico is aanwezig dat 'de onder toezicht gestelden' de leidraad gaan gebruiken als 'afvink-lijstje', waardoor het risk based systeem weer een rule based karakter zou kunnen krijgen.

In artikel 6, lid 1 Wwft zijn typen cliënten aangegeven die een lager risico op witwassen en terrorismefinanciering vormen. Voor deze cliënten geldt een versoepeld regime voor het cliëntenonderzoek. De aangewezen soorten cliënten zijn voornamelijk cliënten met een bepaalde rechtspersoonlijkheid. Tevens is er in artikel 7, lid 1 Wwft een aantal producten benoemd waarvoor een versoepeld regime bestaat.

Instellingen dienen echter wel voldoende gegevens te verzamelen om te beoordelen of de cliënt voldoet aan de eisen voor een versoepeld regime. Om te beoordelen of een cliënt inderdaad een laag risico cliënt is, zou een onderneming kunnen vragen naar een uittreksel van de Kamer van Koophandel, inschrijvingen in openbare registers, of andere openbare noteringen.

Enige vorm van monitoring van deze zakelijke relaties is altijd nodig om te bekijken of de rekening inderdaad gebruikt wordt voor de opgegeven reden. Indien er bijvoorbeeld indicaties zijn dat de cliënt betrokken is bij witwassen of terrorismefinanciering of indien er een risico voor betrokkenheid bij witwassen of terrorismefinanciering is, dient de instelling alsnog het volledige cliëntenonderzoek uit te voeren. Ook dient de instelling te beoordelen of de rekening wel voor eigen gebruik wordt aangehouden en gebruikt. Bijvoorbeeld, banken houden soms een rekening op eigen naam aan bij een andere instelling maar voor rekening en risico van derden. In dit soort gevallen dient de instelling te overwegen of nog wel aan het doel van artikel 6 Wwft (vereenvoudigd cliëntenonderzoek vanwege een laag risico) wordt voldaan of dat de instelling toch niet meer informatie van de cliënt moet vragen om het doel en beoogde aard van de zakelijke relatie vast te stellen en een voortdurende controle uit te voeren.

Met betrekking tot de derdengeldenrekeningen die beroepsbeoefenaren bij kredieten financiële instellingen aanhouden, hoeft de kredietof financiële instelling niet een cliëntenonderzoek te doen naar de cliënt van de beroepsbeoefenaar. De kredietof financiële instelling heeft al het cliëntenonderzoek van de beroepsbeoefenaar, zijnde de rekeninghouder, gedaan, en omdat deze beroepsbeoefenaren ook onder de Wwft vallen, dienen deze op hun beurt te voldoen aan de verplichtingen van artikel 3 Wwft met betrekking tot het cliëntenonderzoek van hun cliënt. Het is derhalve niet nodig voor de kredietof financiële instelling een cliëntenonderzoek te doen naar 'de cliënt van de cliënt'.

Tot zover een overzicht van het wettelijk kader en de uitleg van de toezichthouder DNB. Bovenstaande teksten zijn grotendeels terug te vinden op de website van DNB.

Vandaag de dag is het niet meer de vraag of een financiële instelling cliënten en transacties van haar cliënten moet monitoren, maar veel meer op welke wijze het monitoren adequaat kan worden ingezet.

Begrippen

Wat als afgeleide van de 'verplichting' tot monitoring steeds belangrijker wordt, is de uitleg die toezichthouders geven aan deze verplichtingen. Om een level playing field te bereiken voor allen die te maken hebben met financiële transacties en de daaruit voortvloeiende verplichtingen van monitoring en filtering, enkele gedachten over deze begrippen.

Veelvuldig worden de begrippen matching, filtering en monitoring door elkaar gebruikt. Dit is in Nederland al lastig en in de contacten met andere Nederlandstaligen (België,

To monitor or not that's (no longer) the question

Suriname, Curaçao, Sint Maarten, Aruba en de BES⁵), blijkt dat de begrippen weer op een heel andere wijze worden gebruikt, laat staan als we proberen de begrippen in een internationale context te plaatsen. Daar ligt dit weer geheel anders. Dit artikel wil een aanzet zijn om te beginnen nationaal met elkaar in gesprek te komen over begrippen, wijze van gebruik en waar mogelijk een level playing field in contacten met toezichthouders. Het zou aan te bevelen zijn de begrippen rondom de cliënt en transacties internationaal te standaardiseren, zoals in het verleden heeft plaatsgevonden met de begrippen rondom witwassen: placement, layering en integration of zo u wilt: plaatsing, versluiering en integratie. Maar ook in deze is het Nederlands naar de achtergrond gedrongen.

Filtering, onder te verdelen in:

1. Transactiefiltering
2. Cliëntfiltering

en monitoring, onder te verdelen in:

1. Transactiemonitoring
2. Cliëntmonitoring.

Internationaal worden de volgende termen veelvuldig gehanteerd: name matching, monitoring, detection systems, filtering systems, blacklisting. Blacklisting is een veel gebruikt woord maar geeft altijd een negatieve lading aan het geheel. Hierop wordt in dit artikel niet verder ingegaan.

In het algemeen kan het volgende onderscheid kan worden gemaakt: filtering is online, realtime en transactiemonitoring is post transaction. Onder post transaction wordt hier bedoeld op dag 1 of 2 na het uitvoeren van de transactie.

Voorafgaand aan dit alles is er de cliëntacceptatie. Goede nationale afspraken ten aanzien van cliëntacceptatie en waar mogelijk ook internationaal, verminderen het reputationeel risico voor de instelling en bij een goed cliëntacceptatieproces worden de daarop volgende processen in principe eenvoudiger van aard.

Dit artikel is een aanbeveling om een inzichtelijk overzicht te hebben van begrippen die op een eenvoudige wijze internationaal herkenbaar zijn, zoals in de bancaire industrie als in het internationale opsporingsperspectief. Een en ander natuurlijk ook in het licht van de nationale en internationale regelgeving op het gebied van sancties m.b.t. personen en goederen. Al met al toch wel een gecompliceerde wereld. Om de begrippen helder te maken wordt hierna uitgelegd hoe het proces in elkaar zit, aangezien zonder een procesbeschrijving de begrippen toch weer tot verwarring kunnen leiden.

5 Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Schematisch ziet het er als volgt uit:

	cliënt	transactie
online	filtering	filtering
post	filtering	
post	monitoring	monitoring

Filtering

Cliëntacceptatie / client filtering

Bij filtering is sprake van een online situatie. Kernwoorden zijn: direct, zonder vertraging, ontdekken / signaleren, bevriezen, melden. Van filtering is sprake in de volgende situaties:

- Cliëntacceptatie;
- Financiële transacties (overboekingen).

Wat is algemeen gangbaar in Nederland?

De financiële instellingen die samenwerken onder het protocol 'Incidentenwaarschuwingsstelsel financiële instellingen' van de Nederlandse Vereniging van Banken hebben bij cliëntacceptatie de mogelijkheid de prospect te controleren in het interbancaire register van personen en/of bedrijven bij wie bij acceptatie rekening gehouden dient te worden met een verhoogd risico. De op de Europese sanctielijsten opgenomen personen zijn ook in dit register opgenomen. Door deze vroeg in het proces opgenomen controle vindt een eerste schifting en indicering plaats bij de voordeur van de financiële instelling. De bij deze controle ontdekte personen die op een sanctielijst staan, zal toegang tot het bancaire systeem worden geweigerd. Voordeel van deze werkwijze is dat interbancaire transactiefiltering op nationaal niveau niet online realtime hoeft plaats te vinden. Daarover later meer.

Post client filtering

Als er bij de voordeur goed wordt gecontroleerd lijkt 'post client filtering' op het eerste gezicht een onnodig gegeven. Post client filtering is echter noodzakelijk aangezien er door de overheid namen aan lijsten worden toegevoegd van personen en/of bedrijven die reeds cliënt kunnen zijn van een financiële instelling. Deze cliënt zou niet opvallen als er geen interbancaire of internationale transacties worden uitgevoerd. Op grond van de sanctiewetgeving en de daarbij behorende regelingen is de instelling verplicht om na de inwerking-treding van nieuwe sanctielijsten haar cliëntenbestand overeenkomstig te controleren.

To monitor or not that's (no longer) the question

In de praktijk komt het erop neer dat het gehele cliëntenbestand en bij sommige instellingen ook het bestand van tegenrekeninghouders van ontvangen transacties gecontroleerd wordt aan de hand van de meest recente sanctielijsten. Hier wordt vaak de term 'matching' gebruikt, aangezien er twee bestanden met elkaar worden gematched. Voor de eenduidigheid is het aan te bevelen om hier de term filtering te gebruiken, aangezien het niet uitmaakt of er één cliënt aan het filterbestand wordt aangeboden of tijdvolgordelijk drie miljoen cliënten.

Transactiefiltering

Zoals de naam al aangeeft gaat het hier om het filteren van transacties. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen transacties naar landen waarop een sanctieregime van toepassing is en transacties naar personen die, om welke reden dan ook, op een sanctielijst zijn geplaatst.

In het algemeen wordt er gefilterd op de EU-sanctielijst en op de zogenaamde OFAC-lijst, de lijst uitgegeven door het Office for Foreign Asset Control van het Amerikaanse Ministerie van Financiën. Op de website van OFAC staan de volgende lijsten: Specially Designated Nationals List (SDN List), Counter Terrorism Sanctions, Non proliferation Sanctions, Counter Narcotics Trafficking Sanctions, Iran Sanctions en nog 19 andere sanctielijsten. Naast deze 'Amerikaanse lijsten' zijn er vele andere door overheden uitgegeven lijsten waarop financiële instellingen kunnen filteren, maar het gebruik van deze lijsten heeft, net als het filteren op de OFAC-list slechts een preventief reputationeel karakter. De vraag dringt zich op of het voor de financiële instelling noodzakelijk is om haar cliëntenbestand (of de prospect bij cliëntacceptatie) te toetsen aan al deze lijsten. Afhankelijk van de landen waar de financiële instelling is gevestigd en de exterritoriale reikwijdte van de wetgeving van het betreffende land kan het wenselijk zijn. Hierop wordt in dit artikel niet verder ingegaan.

Ter illustratie een overzicht aangetroffen op de website van het Bureau of Industry and Security (BIS) van het U.S. Department of Commerce:

'The following lists may be relevant to your export or reexport transaction:

Denied Persons List: A list of individuals and entities that have been denied export privileges. Any dealings with a party on this list that would violate the terms of its denial order is prohibited.

Unverified List: A list of parties where BIS has been unable to verify the end-user in prior transactions. The presence of a party on this list in a transaction is a "Red Flag" that should be resolved before proceeding with the transaction.

Entity List: A list of parties whose presence in a transaction can trigger a license requirement under the Export Administration Regulations.

Specially Designated Nationals List: A list compiled by the Treasury Department, Office of Foreign Assets Control (OFAC). OFAC's regulations may prohibit a transaction if a party on this list is involved.

Debarred List: A list compiled by the State Department of parties who are barred by §127.7 of the International Traffic in Arms Regulations

Nonproliferation Sanctions: Several lists compiled by the State Department of parties that have been sanctioned under various statutes.'

De ervaring leert dat er internationaal een gebrekkige afstemming is ten aanzien van de op sanctielijsten opgenomen personen en entiteiten. Het vergelijken van lijsten van de verschillende departementen/ministeries van de Verenigde Staten van Amerika laat zien dat daar op nationaal niveau geen of gebrekkige afstemming plaatsvindt en het ontbreken van gegevens op de Europese sanctielijsten laat zien dat (Binnenlandse) Veiligheidsdiensten van de bij de Unie horende landen hun informatie niet of onvoldoende uitwisselen.

Het is voor elke financiële instelling aan te bevelen terughoudend te zijn in het opnemen van 'te veel' lijsten in het filtersysteem. Actualiteit van de lijsten en de veelal beperkte mogelijkheid tot internationale opvolging bij een 'treffer' zijn overwegingen die hierbij een rol spelen. Beperking tot, afhankelijk van de plaatsen van vestiging, het wettelijk en reputationeel noodzakelijke geniet de voorkeur.

De financiële instellingen in Nederland hebben de afspraak gemaakt dat nationaal transactieverkeer (vaak 'domestic transactions' genoemd) niet online/realtime wordt gefilterd. Dit kan door de hiervoor beschreven maatregelen van cliëntacceptatie aan de voordeur. In principe kan er geen persoon/bedrijf cliënt zijn die op de sanctielijst staat dan wel zeer recent op een sanctielijst is opgenomen. In theorie is er sprake van een restrisico. Dat restrisico is echter zo klein, dat dat door de financiële instellingen als acceptabel wordt aanvaard en ook DNB heeft zich stilzwijgend aan deze werkwijze geconformeerd.

Wat overblijft zijn de internationale transacties. Elke transactie die wordt uitgevoerd via het SWIFT-netwerk (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication), dus zowel de uitgaande transacties als inkomende, wordt gecontroleerd. Staat de begunstigde van de uitgaande betaling op een sanctielijst, staat de opdrachtgever van een inkomende betaling op een sanctielijst, gaat de transactie naar een land waarop sancties van toepassing zijn, of staat er in de omschrijving van de transactie een vermelding die aanleiding kan geven tot nader onderzoek, dan zal de transactie worden 'opgehouden' voor nader onderzoek. Daarnaast zijn er aanwijzingen met betrekking tot de verplichte vermelding van een identificerend gegeven van de opdrachtgever of de begunstigde. 'One of our customers' of soortgelijke vermeldingen zijn niet meer aan de orde. De controle is een lastige en tijdrovende aangelegenheid. Vooral lastig omdat de meeste instellingen de uitgaande betalingen pas controleren als ze al in de systemen van de bank zijn geboekt (general ledger) en aan het SWIFT-netwerk worden aangeboden. De

To monitor or not that's (no longer) the question

opdrachtgevende cliënt heeft de transactie al als debetboeking op zijn rekening zien verschijnen. Het blokkeren van inkomende transacties kent hetzelfde risico. Goederen zijn misschien al vrijgegeven of vervolgttransacties in gang gezet. De noodzaak tot het instellen van een fijnmazig transactiecontrolesysteem is noodzakelijk, maar te fijnmazig levert problemen op in de uitvoering. Op deze problematiek wordt hier niet verder ingegaan, maar de verplichting tot filtering heeft veel meer bijeffecten dan de wetgever zich wellicht had voorgesteld.

Conclusie filtering

1. Prospects worden getoetst – cliëntfiltering;
2. Nieuwe sanctielijsten worden aan de systemen aangeboden – postfiltering;
3. Internationale transacties worden aan de hand van lijsten gecontroleerd – transactie-filtering.

Wat overblijft is de filtering van nationale transacties. Die komen, als het goed is, naar voren zodra de postfiltering wordt uitgevoerd. Ook een nationale transactie die er om welke reden dan ook 'doorheen geglipt' is, zal op dat moment aan het licht komen. Filtering is hiermee een 'waterdicht' systeem zoals dat door de wetgever is bedoeld en door de toezichthouder wordt gecontroleerd.

Monitoring

Zoals al aangegeven kennen we twee soorten monitoring: cliëntmonitoring en transactie-monitoring.

Beide begrippen worden hier verder uitgewerkt. Op de eerste plaats zal helder moeten zijn wat een cliënt is. In dit verband is een cliënt een (rechts)persoon die een relatie onderhoudt met een financiële instelling, ongeacht welk(e) product(en) hij afneemt. Van een cliënt zijn vele zaken bekend:

naam, voornamen of letters van de voornamen, geboortedatum, burgerservicenummer, adres, postcode en plaats, woonland, land van herkomst, rekeningnummer(s), producten, gezinsleden, sociale status, schuldpositie, vermogen, met wie doet hij zaken, hoe vaak en met welke omvang, bij welk kantoor de relatie in de boeken staat, wat is het inkomen per maand, uit welke componenten bestaat dit inkomen, etc.. Er zijn nog andere mogelijkheden onder andere voor marketingdoeleinden, maar die worden hier niet verder uitgewerkt.

Voordat er van monitoring sprake kan zijn, zal moeten worden vastgesteld welk gewicht er aan elk van de onderdelen van de hiervoor opgenomen opsomming wordt toegekend.

Ter toelichting een voorbeeld:

Een man heeft als particuliere cliënt alleen een betaalrekening die middels electronic banking frequent wordt gebruikt. De cliënt woont op meer dan 50 km afstand van het kantoor waar de rekening wordt aangehouden. Er komen twee girale betalingen per maand binnen, laten we zeggen: een salaris en een periodieke (vooraftek-)betaling van de belastingdienst en het uitgavenpatroon bestaat uit betaling van een hypotheek, verzekering, levensonderhoud, sportclub en kinderopvang, waarbij er soms geld overblijft aan het einde van de maand, maar regelmatigier maand aan het einde van het geld. Dat is toch een heel herkenbaar patroon. Plotseling wordt de rekening ook gevoed door middel van afstortingen via een geldautomaat. De plaats waar dit gebeurt heeft op het oog geen enkele relatie met de woonplaats van de cliënt of met het kantoor waar de rekening wordt aangehouden.

Vreemd? Zegt u het maar.

Transactiemonitoring

In het kader van transactiemonitoring zou het hiervoor geschetste rekeninggebruik mijns inziens moeten opvallen. Een rekening met twee terugkerende girale voedingen per maand en dan extra inkomsten kan op een eenvoudige wijze worden getraceerd.

Een scenario dat hierop van toepassing zou kunnen zijn is:

- Aantal mutaties inkomend per maand = 2
- Gemiddelde voeding per maand = X
- Andere voeding dan giraal = 0

Op basis van de scenario's zou deze transactie worden opgemerkt. Er zijn vele scenario's te bedenken die sec gericht zijn op transactiemonitoring. Er is echter geen uniforme richtlijn te geven voor scenario's voor transactiemonitoring. Parameters zijn sterk afhankelijk van het cliëntensegment, soort business, de producten die worden afgenomen, de landen waarmee zaken worden gedaan enz. enz.. Daarnaast kan, afhankelijk van het risicoprofiel van de cliënt, gekozen worden voor een 'maand-maand' of voor een 'kwartaal-kwartaal'-vergelijking.

Deze vorm van monitoring geldt natuurlijk niet alleen voor financiële (valuta) transacties. Het kan ook een afbetaling / afkoop zijn van een levensverzekering, een terugbetaling van een hypotheek, het verkopen van een onevenredig groot deel uit een effectendepot. Dit zijn echter ook allemaal zaken die niet losgezien kunnen worden van de rest van het profiel van de cliënt.

In dit artikel wordt niet ingegaan op de vraag of dit een meldenswaardige transactie is in het kader van de Wwft. Dat het een voor de instelling te onderzoeken transactie is, gezien de afwijking van het normale gebruik van de rekening, staat buiten kijf. De ongebruikelijkheid en daardoor de meldenswaardigheid kan pas worden vastgesteld als ook gekeken is naar het 'profiel van de cliënt'.

Cliëntmonitoring

Cliëntmonitoring is een complexe aangelegenheid. Om te beginnen maar even terug naar de cliënt uit het voorbeeld van de kasstortingen.

Naast de melding(en) die het monitoringssysteem van de bank naar aanleiding van de kasstortingen heeft gegenereerd (alerts) bleek er nog een alert te zijn op naam van deze cliënt. Wat namelijk uit de alert op basis van de transactiemonitoringsregel niet bleek, is dat deze cliënt naast de privérekening ook zakelijk aan de bank verbonden is. De salarisbetaling komt uit een BV die volgens de bij de bank bekende gegevens en uit de inschrijving bij de Kamer van Koophandel gevestigd is in de plaats waar ook de stortingen via de geldautomaat zijn gedaan. De bedrijfsactiviteiten bestaan uit hoofdzakelijk contante handel. Uit een artikel in een regionale krant blijkt dat het niet zo goed gaat in het marktsegment waarin de cliënt actief is. Er is zelfs sprake van schuldeisers en de cliënt heeft besloten om tijdelijk zakelijk gebruik te maken van de privérekening.

De afstortingen via de geldautomaat zijn wel gebruikelijk op de zakelijke rekening van de cliënt. In het verleden maakte de cliënt gebruik van een sealbag-overeenkomst, maar het afstorten via de automaat heeft nu kennelijk zijn voorkeur.

De handelwijze van de cliënt, en het mogelijk gedogen daarvan door de financiële instelling, heeft een reputationeel risico in zich. Tijdig signaleren en beheersen is van groot belang.

Cliëntmonitoring strekt zich uit over de gehele 'breedte' van de cliënt: betaalrekening, sparen, hypotheek, zakelijk betalingsverkeer, risicoprofiel behorend bij het zakelijk betalingsverkeer, beleggen met beleggersprofiel, gemachtigde op rekening van anderen, de risicomatrix van het betreffende product in combinatie met de beroepsactiviteiten van de cliënt etc. etc..

Zoals uit het voorbeeld blijkt is een eenvoudig 'afvinklijstje' ten aanzien van cliëntmonitoring een achterhaalde zaak. De complexiteit neemt toe, mede door de zelfstandigheid van de cliënt middels het elektronisch bankieren.

De financiële instelling zal per cliëntsegment 'risico-indicatoren' moeten benoemen. In combinatie met elkaar en afhankelijk van het soort business zullen daar parameters uit afgeleid kunnen worden.

Conclusie monitoring

De vraag dringt zich op: 'Hoe breed je moet monitoren. Hoort bij gedrag ook het gedrag van de cliënt "buiten de directe relatie met de bank"?'. Rechtelijke uitspraken inzake coffeeshops en prostitutie hebben aangetoond dat er niet één lijn te trekken is. Cliëntmonitoring en daaraan gekoppeld adequaat optreden door de financiële instelling zullen altijd weer de toets van kritiek moeten doorstaan. De ervaring leert dat politiek, toezichthouder en publiek zich snel een bijna onuitwisbaar beeld vormen van 'de macht van de bank'. Het is aan ons, Compliance professionals, om daarop een adequaat antwoord te geven. Naar mate dat meer eensluidend is, zal de kracht ervan toenemen. Hopelijk is dit een eerste aanzet om in elk geval 'dezelfde taal' te spreken.

